

Jozef Israëls te Venetië.

valt op de witte kap, de blanke halsdoek en het gelaat als uit de duisternis treden doet, is dit doek van een indrukwekkende werking, als een wondere openbaring welhaast.

Drie andere werken — geen portretten en toch hen dichtnabijkomend — zoude ik onmiddellijk na „Na de mis” willen noemen. Het zijn: „Oudemannenkop”, „Proletariër” en „Gelaatstudie”. Van bewerking zijn ze zeer verschillend van het bijna Rembrandtieke „Na den mis”. De penseelstreek is breder en forscher, uit latere periode.

Bewonderenswaardig is het hoe hier weer de techniek en het gegeven samengaan. Die oude man met de hooge zijden pet op, wat verschoten, wat verfrommeld; die boerenkop, met het door zon en regen verweerde gelaat, is heel goed gegeven, zóó, met schijnbaar enkele forsche penseelvegen; — schijnbaar, want hier ziet men reeds het voor den kritikus verbijsterende en

verwarrende waar Zilcken ook op wees in zijn voorrede: „zijn techniek, reeds helder en precies, (is) tot een ingewikkelde maar spontane samenvoeging geworden; een geheel van streepjes en trekken en vlekken en streken — nu duidelijk, dan ineenlopend”.

Ook de „Proletariër” is zoo: — een forsche, trotsche kop — somber kijkend — de pezige sterke handen in vasten greep gekruist over het spadenhandvat. Het licht is — evenals bij den oudemannenkop minder sterk en vaal — niet goud en louterend als bij „Na

den mis”. Heel vreemd is de „Gelaatstudie”. Al noemde ik het hierboven met drie andere te zamen — om het gegeven —, om andere redenen staat het weer apart. Een gelaat zonder omgeving — alleen om de wille van dat gelaat en zijn karakter —; de studie van een gelaat, doch op hoogst eigenaardige, impressionistische wijze gezien. Waar het begrip impressionisme begint en waar het ophoudt — is niet te definiëren. Elk schilder is in zooverre impressionist, dat hij zijn eigen

wijze van zien heeft, en dat geziene — die impressie — door zijn verf- en streek-behandeling zoo volkomen mogelijk weergeven wil. Neemt men dus graden aan, dan moet men hier wel met een der grootste rekenen. Een streng gelaat, witbleek uit een donker fond, een fond gelijk een dikke nevel die ten deele als een sluier over het gelaatgetrokken is. Een nevel van vele vege en strepen en streken, spon-

OUD VROUWTJE. (EIGENDOM VAN DR. H. D. VAN GELDER TE LEIDEN).

taan neergezet in grauwe tinten, die nog somberder worden waar ze in het doek getrokken door geen vernis meer levendiger worden. Uit dit half-omnevelde, bleeke, strenge gelaat staart één groot-donker oog u tegen, magnetiseerend — als een droombeeld.

Het schilderen van portretten vindt Israëls zelf het moeielijkste van alles; — daar helpt hem geen fantasie, waarmede hij zich toch anders overal doorslaat.

Er zijn er verscheidene — een negental,